

'T GROM

1

Schepen Ronny Sloomans, kersvers voorzitter An Goossens en directeur-conservator Maarten Jacobs richten samen met vrijwilligers Kees, Hugo en Debby het nieuwe depot in.

VZW MIDZEELHOEVE

JAARVERSLAG

2018

Inhoud

1.	Voorwoord	4
2.	Missie & Doelstellingen	7
3.	Museumwerking	9
3.1	Herkennen & verzamelen	10
3.2	Behouden & borgen	11
3.3	Onderzoeken	13
3.4	Presenteren & toeleiden	14
3.5	Publiekswerking	14
3.5.1	Vrijwilligerswerking	14
3.5.2	Aantallen	15
3.5.3	Communicatiemiddelen	17
3.5.4	Activiteitenprogramma	18
3.5.5	Educatieve werking	21
3.5.6	Pers & Media	22
4.	Projecten	24
5.	Partners	26
5.1	Erf & Heem	26
5.2	Gemeente Sint-Katelijne-Waver	27
5.3	Stad Mechelen	27
5.4	CAG	28
5.5	UR Wageningen & Netwerk Eeuwig Moes	28
5.6	Netwerk Zelf Zaden Telen / vzw Vitale Rassen	28
5.7	Herita / Open Monumenten	29
5.8	Werkplaats Immaterieel Erfgoed	29
5.9	EVA vzw	29
5.10	Tuinhier	29
6.	Organisatie & Bestuur	30
6.1	Bestuur	30
6.1.1	Algemene vergadering	30
6.1.2	Raad van Bestuur	31
6.2	Personeel	32

6.3	Stages	33
6.4	Financieel	33
6.5.1	Sponsoring	34
6.5.2	Subsidies	34
6.5.3	Inkomgelden	35
6.5.4	Verhuur	35
6.5.5	Uitbating Midzeelhoef I	35
6.5.6	Vrienden van 't Grom	35
6.5.7	Uitgaven	35
6.5.8	Conclusie	36
7.	Sitebeheer	37
8.	Slotwoord	41

1. Voorwoord

De Zomerkampjes, een van de nieuwe initiatieven in 2018, werd een succes dankzij de samenwerking met oa Mechelen Kinderstad . Een nieuw concept, extra bezoekers, én extra inkomsten.

Een jaar zonder uitdagingen op 't Grom lijkt niet te bestaan. En onze organisatie werd meermaals uitgedaagd, in positieve en negatieve zin. Om met het positieve te beginnen, startten we het voorjaar met de ingebruikname van **een gloednieuw depot** op een boogscheut van 't Grom. Dat richtten we bovendien in met professionele rekken en ook werd er op de site zelf ruimte gemaakt voor een inventarisatiekamer met professionele fotohoek. 't Grom wil wel degelijk een museum zijn waarin het tuinbouwerfgoed een mooie toekomst krijgt. Daarom dat 2018 zowel in het teken stond van een re-org van onze depotruimtes als een herwaarderingstraject van de collectie en haar deelcollecties.

Verder waagden we onze kans en doken het onbekende in door **vakantiekampjes** te organiseren in de zomermaanden juli en augustus. We gaan hier later verder op in, maar de slotsom is dat we veel blij kindergezichten én ouders hebben gezien, plus we moeten geen schrik hebben om als vzw marktconforme prijzen te vragen als je kwaliteit biedt.

En dat het nodig was om deze prijzen te vragen bleek des te meer uit de **financiële uitdaging** die zich half 2018 stelde. Meer doen met minder kan boeiend zijn, maar als het op de waanzin begint te lijken, is het tijd om conclusies te trekken. We waren dan ook erg blij met het voorstel van de gemeente Sint-Katelijne-Waver om ons een voorschot te geven op de werkmiddelen van 2019. Gezien de gemeentelijke bijdragen de laatste jaren met 40% afnamen, konden we dit initiatief alleen maar toejuichen. Temeer omdat 2018 het jaar was waarin we werden verrast door onverwachte schade aan de gebouwen. 't Grom kreeg met het aangaan van de erfpacht in 2004 de opdracht om in te staan voor het beheer en onderhoud van de ganse site, maar dat dit ver boven de draagkracht van een kleine vzw ligt, bleek eens te meer.

Verder ondervonden we de gevolgen van een jarenlange scheef gegroeide verhouding tussen 't Grom als museum en de externe uitbating van **bistro Midzeelhoeve**. Veel tijd, middelen en energie gingen verloren aan aangetekende zendingen, gesprekken met advocaten en juristen en felle confrontaties. Al werd uiteindelijk een constructief compromis bereikt, maakte dit toch een duidelijk signaal dat een horecafunctie in of naast een museum geen evidente zaak is. Reden te meer om in 2019 goede afspraken te maken met de potentiële nieuwe uitbaters van bistro Midzeelhoeve nu de huidige hebben aangegeven te willen vertrekken.

Tot slot was 2018 het jaar waarin voor het eerst in het bestaan van 't Grom geen vol jaar **schoolbezoeken** werden aangenomen. In het begin van het jaar nam educatief medewerker Mauranne Brabants namelijk ontslag. Een fantastische collega die het ervaringsgerichte leren nog meer laagjes gaf in ons doe-museum. Ook al gingen we op zoek naar vervanging bleek na wat cijferwerk dat de scholenwerking in zijn geheel - aankopen, vrijwilligersvergoedingen, loon - meer kost dan opbrengt. Daarom werd beslist om in dit financiële rampjaar te besparen op het loon van deze collega en geen schoolbezoeken aan te nemen voor het najaar. Een gezonde maar ook moeilijke keuze, want klasbezoekjes, dat was zo'n beetje 't Grom. Zowel voor scholen als collega's als vrijwilligers was het een hard verdict. Daarom hopen we heel erg om ergens in 2019 deze draad weer te kunnen oppikken. Zij het in een winstgevende, werkbare formule.

't Grom bleef voor het overige trouw aan haar filosofie van doe-museum én haar eigen ontwikkelde **methodiek** waarbij **immateriële cultureel erfgoed** centraal staat. Onder het motto "when safeguarding Intangible Cultural Heritage, the widest possible participation and active involvement of Communities, Groups and Individuals is the right thing to do" wil 't Grom vooral erfgoedhelden laten schitteren en ze de kans geven om onder onze vleugels (lees, ons dak) hun kennis en vaardigheden over te dragen aan anderen. En omdat dit niet van het ene moment op het andere gaat, blijven we ook trouw aan onze eerste acties hierrond. Als groentemuseum weten we immers dat een zaadje wel kan kiemen, maar zonder de nodige zorg niet verder uitgroeit. Daarom herhalen we de demo's, workshops en cursussen van het zomerland ploegen, botanisch tekenen, huis-tuin-en-keukenkruidenieren, hovenieren, brood bakken, en imkeren. Onze erfgoedpartners worden meer en meer kind aan huis en 't Grom maakt haar ambitie waar om - zoals in 2005 beoogd werd - een bruisend erfgoedcentrum te zijn. En zeker met onze Samentuin maar ook de Warme Tuin ism zorginstelling Borgerstein blijven we een museum op mensenmaat.

Ook de jaarlijks terugkerende **landelijke activiteiten** werden weer opgenomen in de kalender, behalve Schatten van Vlieg want dat moest plaats maken voor de eerder genoemde Zomerkampjes. Erfgoeddag, Week van de Groentestreek, Open Monumentendag, ze horen er nu eenmaal bij. We plaatsen hierbij opnieuw de bedenking dat het moeilijk is om zeker voor Open Monumentendag elk jaar een fris, nieuw programma op te stellen dat bovendien nog eens gratis moet zijn. We stellen daarom nu al voor om in 2020 niet hieraan deel te nemen.

In 2019 doen we nogal wel hieraan mee omdat 't Grom in 2018 succesvol een **projectsubsidie** indiende, genaamd **Boer&Kool**, bij de provincie Antwerpen. Een van de actiepunten daarin is dat we het verhaal brengen van de Mechelse bloemkoolteelt en daarvoor ook een geleid bezoek inplannen

aan onze als monument erkende Mechelse bloemkoolserre. In 2018 schreef 't Grom geen andere projectsubsidies omdat de opvolging van verschillende dossiers teveel werk vraagt voor de kleine ploeg. Daarom werden in 2018 vooral lopende projecten afgehandeld zoals het PDPO-dossier Mooi Glaslandschap, het dossier Kijkdepot bij de dienst erfgoed van de provincie Antwerpen en het dossier van de samentuin bij de Vlaamse Landmaatschappij.

Onze **schoolbezoeken** bleven tot en met juni 2018 een enorm succes. En ook de **verjaardagsfeestjes** op 't Grom bleven het goed doen. Het museum was misschien niet open op maandag en zaterdag, maar de gebouwen werden vaak wel **7 op 7** benut, met soms tot 3 verjaardagsfeestjes per week. De zaalverhuringen deden het uitzonderlijk goed in 2017, maar in 2018 overtroffen we opnieuw de inkomsten hieruit maar ook het aantal huuraanvragen. Een stijgende lijn die we zelf niet verwacht hadden.

De samenwerking met **Erf & Heem** werd begin 2018 na veel werk aan beide kanten hernieuwd. Het oude samenwerkingsprotocol werd herwerkt in een nieuwe overeenkomst die de huidige situatie veel beter reflecteert. De rust die sindsdien merkbaar is tussen beide verenigingen is opmerkelijk en kan de goede werking van de Midzeelhoeves als erfgoedcentrum alleen maar ten goede komen.

2018 was net als 2017 op **personeelsvlak** een jaar met nieuwe gezichten. Enkele stagiairs van Thomas Moore Geel, afdeling voeding en diëetkunde verbleven op 't Grom. In onze erfgoedbibliotheek wist CVO-stagiair Robby Goovaerts tussen maart en mei 2018 heel wat werk te verrichten, zeker omdat hij als lid van de Putse heemkring het Molenijzer erg vertrouwd is met onze werking. En daarnaast mochten we enkele maanden rekenen op de bijdrage van Wouter Vanderbist als VUB-stagiair kunstgeschiedenis en archeologie. Zijn proefschrift over het uitgevoerde waarderingstraject van onze deelcollectie preipinnen behaalde hij een 18 op 20 en het zal voor ons dus zeker nog nut hebben. Eind 2018 startte Renilde Mertens als deeltijds medewerker artikel 60 via het Sociaal Huis van Lier. Zij zal 2 jaar lang onze erfgoedbibliotheek verder ordenen. Dat zij zelf altijd bibliotheekassistent is geweest in haar loopbaan is hoopgevend. En 2 dagen na Renilde mochten we Joris Fillée als leercontracter aan het werk zetten voor het komende schooljaar. Hij volgt 1 dag per week les aan de Provinciale Tuinbouwschool Mechelen.

2018 sloten we met een positieve noot af en **goed nieuws vanuit de gemeente Sint-Katelijne-Waver**. Zo beloofde de gemeente om in 2019 een bedrag van €60.000 te voorzien voor de restauratiewerken van de museumschuren. Een bodemverzakking onder de funderingen zorgde voor de nodige verzakkingen en barsten. Met als gevolg een half jaar lang een museum in de stellingen. Met de vrijgemaakte middelen hopen we in 2019 ons museum weer te kunnen laten schitteren.

Bij deze danken we opnieuw alle collega's, bestuursleden, vrijwilligers, bezoekers, sponsors, sympathisanten en de gemeente Sint-Katelijne-Waver voor het warm hart dat zij 't Grom toedragen in het hart van de groentestreek.

Maarten Jacobs, directeur-conservator

2. Missie & Doelstellingen

7

't Grom blijft in Vlaanderen voortrekker wat het behoud van tuinbouwkundig levend erfgoed betreft. Bij gebrek aan een Vlaams werkverband trokken we daarom opnieuw naar de najaarsbijeenkomst van stichting de Oerakker aan de UR Wageningen. Een dag met interessante sprekers, een ideaal netwerkmoment, alsook workshops om bijvoorbeeld te leren hoe verschillende bonenrassen te onderscheiden en te beschrijven.

't Grom, is het eerste doemuseum in Vlaanderen rond groenten en tuinbouwerfgoed. We willen de duurzame tuinbouw en het tuinbouwerfgoed op een speelse en interactieve wijze tot bij het brede publiek brengen. Daarnaast wil 't Grom de bezoeker informeren en mobiliseren voor gezonde voeding en groenten.

De vereniging heeft tot hoofddoelstelling het beheer, onderhoud en de ontsluiting tot open monument, museum en erfgoedcentrum van de ganse site Midzeelhoeve volgens de bepalingen van een open monumenten-vereniging zoals omschreven in het besluit van de Vlaamse regering van 14 december 2001 houdende vaststelling van het premiestelsel voor restauratiewerkzaamheden en alle wijzigingen die de overheid hieraan zal aanbrengen.

Daarnaast zal de vzw zich ook inzetten voor:

- het bevorderen van de kennis en het promoten van groenten en groenteteelt in al zijn facetten;
- het voeren van recreatieve en toeristische activiteiten;

-
- het mee stimuleren, onderbouwen en deel uitmaken van een toeristisch-recreatieve profilering van de omgeving;
 - het organiseren van algemene cultuur-toeristische activiteiten in de breedste zin van het woord;
 - de bescherming van het leefmilieu voor wat betreft de site Midzeelhoeve en zijn omgeving en het voeren van activiteiten die overeenstemmen met een degelijk milieubeheer;
 - het verrichten van handelsactiviteiten binnen de grenzen van wat wettelijk is toegestaan en met als doel de verwezenlijking van de hoofdactiviteiten.

3. Museumwerking

9

Met steun van de afdeling Erfgoed van de provincie Antwerpen richtte 't Grom een gloednieuwe fotokamer in voor de professionele registratie van de collectie. Tijdens Openmonumentendag 2018 werd deze feestelijk in gebruik genomen en mochten tientallen bezoekers er poseren met hun favoriete collectiestuk.

't Grom blijft in de allereerste plaats **een museum** en heeft **5 basisfuncties**, namelijk herkennen & verzamelen, behouden & borgen, onderzoeken, presenteren & toeleiden, en participeren. Om alle functies optimaal te kunnen vervullen, trachten musea voldoende garanties in te bouwen op het vlak van management, infrastructuur, toegankelijkheid, financiële en personele middelen, en nemen ze de nodige deontologische regels in acht.

Bij 't Grom ontbreekt het vaak aan tijd, middelen en manschappen om op alle vlakken een voldoende te scoren. De neiging om dan de pijlen te richten op toegankelijkheid en publiekswerking blijft groot omdat daaruit én hogere bezoekcijfers én meer financiële return én meer naamsbekendheid vloeit. De collectiewerking achter de schermen is echter het hart van een museum maar wordt zeker in 't Grom nog te vaak ondergesneeuwd door het publieksluik en de dagelijkse administratie. Door de interactieve publiekswerking die 't Grom hanteert, spelen we wel nog steeds in de kaart van de vijfde museale functie die met het nieuwe erfgoeddecreet onder minister Sven Gatz zijn intrede heeft gedaan. Met grote onderscheiding mogen we wel zeggen, mag 't Grom de functie 'participatie' afvinken van haar todo-lijst.

Om te garanderen dat de collectiewerking niet zou verwaarloosd worden, blokkeert de directeur-conservator nog steeds een halve dag per week in zijn agenda wat nog altijd te weinig zal zijn. In 2018 vormden de vrijwilligers Hugo en Dirk een tandem en beschreven en fotografeerden ze sindsdien al tientallen collectiestukken waardoor we stilaan onze registratieachterstand inhalen.

Verder vraagt het ontwikkelen van een museale visie **doorlopende scholing en kennisuitwisseling**. Daarom nam de directeur-conservator Maarten Jacobs deel aan het vervolg van de werkgroep Kleine Musea Groot Bereik onder leiding van ICOM Vlaanderen en Faro wat resulteerde in een publicatie in het laatste blad van Faro van december 2018 alsook in een panelgesprek tijdens het Groot Onderhoud van 9 november in het Vlaams parlement.

't Grom zette in 2018 tot slot door op het dankbare thema van erfgoeddrassen en hun zaden. Om die reden woonde de directeur-conservator op 22/11/2018 de **najaarsbijeenkomst** bij van het Nederlandse netwerk **Eeuwige Moes** verbonden aan de UR Wageningen. Deze dag is enerzijds een mooi netwerkmoment met andere zadencollecties en anderzijds geeft de universiteit er telkens een workshop over het selecteren en bewaren van erfgoeddrassen.

3.1 Herkennen & verzamelen

In 2018 bewaakte 't Grom de naleving van het op 24/11/2015 goedgekeurde **collectieplan** van 't Grom. Nieuw aangeboden stukken die niet in de collectie passen werden daarom geweigerd. Andere stukken werden geweigerd omwille van het nijpende plaatsgebrek en de minder dan ideale bewaaromstandigheden in de huidige depots. Zo bewaken we onze visie om in Vlaanderen **een uniek museum rond tuinbouw en voeding** te zijn. Deze keuze moet blijken uit de samenstelling van de collectie.

Naast dit collectieplan had 't Grom in 2018 nog 3 andere troeven in handen om het unieke van haar collectie te onderstrepen. Ten eerste de hernieuwde samenwerkingsovereenkomst met onze grootste bruikleengever Erf & Heem, ten tweede het Re-Orgtraject en ten derde de collectiewaardering. De drie grijpen op handige wijze in elkaar.

Ten eerste, in de samenwerkingsovereenkomst en intentieverklaring met Erf & Heem van 05/02/2018 werd bepaald dat 't Grom de volledige en originele bruikleen zou analyseren op stukniveau. Enkel objecten die in de collectie van 't Grom thuis horen zullen verhuisd worden naar het nieuwe depot, al de andere stukken blijven verzameld op de zolder van Midzeelhoeve 1 om na afloop van deze operatie door Erf & Heem meegenomen te worden naar hun eigen depotruimtes. We verfijnen de collectie en creëren betere bewaaromstandigheden voor wat rest.

Ten tweede, de Re-Orgoperatie dwingt ons om kritisch te kijken naar de beschikbare ruimte en hoe deze optimaal te benutten. Het eerste conditierapport bewees wat we al wisten, namelijk dat de depotruimtes erg slecht scoren op inrichting, bereikbaarheid en klassement. Een oorzaak hiervan is zeker de ongebreidelde collectie waarvan de hoeveelheid en omvang het onmogelijk maakt om goed te scoren op de re-org-vereisten. We kunnen nooit alles bewaren in de beschikbare ruimtes zonder de collectie zelf in gevaar te brengen. Een afstotingsproces lijkt meer en meer aan de orde.

Ten derde, in onze eerste aanzet tot een collectiewaardering komen de twee vorige stappen samen. Geïnspireerd door een waarderingrapport van het voormalige Suikermuseum in Tienen, uitgevoerd door het CAG, vroegen we VUB-stagiair Wouter Vanderbist een gelijkaardig rapport op te stellen over de collectie van 't Grom. Natuurlijk was de periode van zijn stage te kort, maar het leverde ons toch al boeiende discussies op over wat de collectie is, wat onze deelcollecties zijn, wat de onderlinge waarde van de deelcollecties zijn, en wat hun eigen waarde is. Tot op stukniveau geraakten we natuurlijk niet, maar Wouter voerde wel een gedetailleerdere waardering uit voor onze verzameling preipinnen. In groep bespraken de directeur-conservator samen met de collectievrijwilligers en stagiair Wouter waarom welk stuk uit deze verzameling al dan niet de moeite was om te behouden. Een leerrijke oefening die zal helpen om later andere stukken te waarderen.

In 2019 zetten we deze 3 trajecten hierboven verder en hopen we zo te evolueren naar een deftig depotbeheer voor een relevante en unieke Vlaamse collectie van tuinbouwerfgoed.

In 2018 werden nog weinige nieuwe voorwerpen aangenomen voor de collectie. Alle aangeboden stukken werden kritisch bekeken en enkel aanvaard indien ze duidelijk in het collectieplan pasten, niet overlapt met bestaande stukken of betere versies waren van gelijkaardige stukken die we reeds bezitten. Een grotere aanwinst daarentegen was een overname eind april 2018 van enkele stukken van het Witloofmuseum in Kampenhout dat noodgedwongen diende te verhuizen. Vanuit onze ambitie om hét tuinbouwmuseum van Vlaanderen te worden paste deze aanwinst helemaal in onze kraam. Onze collectie groeide zo de voorbije jaren met tuinbouwstukken uit de provincie's West-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Antwerpen.

Onze jonge deelcollectie genaamd de **seminotheek** is in tegenstelling tot de deelcollectie tuinalaam bijvoorbeeld nog lang niet verzadigd of compleet. Plus, een verzameling zaden van erfgoedrasen van groenten en kruiden neemt veel minder plaats in. Deze deelcollectie groeide daarom gestaag verder **van 241 naar 296 items**.

Uiteindelijk wist 't Grom circa **70 nieuwe én relevante objecten** in haar collectie op te nemen.

3.2 Behouden & borgen

We haalden het hierboven al aan, maar een blijvend en nijpend probleem is het **gebrek aan geschikte depotruimte** voor de collectie van 't Grom. Een goed depot is makkelijk toegankelijk, heeft een constante temperatuur van 14°C, een RV van 50%, en laat zo goed als geen daglicht binnen. Tot voor kort kwam geen enkele van de opslagruimtes voor onze collectiestukken hiervoor in aanmerking. En in de verschillende depotruimtes waren ook altijd wel niet-relevante objecten aanwezig die een goede toegang tot de depotruimtes verhinderden alsook de hanteerbaarheid van de objecten zelf.

Met de aanwinst van het nieuwe depot aan de Fortsesteenweg (FSW) kreeg 't Grom de gouden kans om met een propere lei te beginnen. Het depot maakt deel uit van een tot units verbouwde loods gelegen op het bedrijventerrein Novobric vlak achter 't Grom. De unit meet 14,2m op 7,25m, heeft

een betonnen vloer, muren en dak bestaande uit sandwichpanelen, geen ramen, een aparte ingang voor personeel en een grote sectionaal poort voor vrachtwagens. Kortom, we gaan sterk op vooruit.

Er is bovendien maar 1 toegang tot het bedrijventerrein en voor de veiligheid ervan werd een professionele bewakingsfirma ingeschakeld. De units zijn allemaal uitgerust met brandblusapparaten.

In de lege unit plaatsen we om te beginnen 3 rijen rekken bestaande uit Almassy legbordrekken van in totaal 15 lopende meter rek waarbij elk rek een hoogte heeft van 3m en onderverdeeld is 7 niveau's met schabben van 50cm diep. In totaal betekent dit dat we 105 lopende meter schabben te vullen hebben, goed voor een oppervlakte van 52,5m².

Verder werd in het depot FSW (Fortsesteenweg) simpelweg 1 werktafel met stoel geplaatst voor de collectievrijwilligers om eventueel notities te maken en of labels te vervangen.

Naast deze schone lei werd er ook tabula rasa gemaakt op de zolder van Midzeelhoeve 1 (MZH1). De heemkundige kring Erf & Heem stockeerde er jaren haar collectie, waaronder ook de bruikleen voor 't Grom, maar ze plaatsten er ook allerlei materialen die geen deel uitmaken van de collectie. In de hernieuwde overeenkomst tussen 't Grom en Erf & Heem werd bepaald dat zij de zolder zouden ontruimen van al hun materialen wat ondertussen ook gebeurde. Hierdoor is er niet alleen meer bewegingsruimte ontstaan op de overvolle zolder, maar is het ook makkelijker geworden om de relevante stukken van de toenmalige bruikleen te isoleren en een voor een te verhuizen naar Midzeelhoeve 2. Deze selectie van interessante stukken is nog steeds lopende en zal zeker nog maanden in beslag nemen. Finaal zullen enkel nog stukken overblijven op de zolder van Midzeelhoeve 1 die 't Grom niet meer in haar collectie wil behouden en terug zullen gaan naar Erf & Heem. Zij zullen deze vervolgens van de zolder van Midzeelhoeve 1 verhuizen naar hun eigen depots.

In Midzeelhoeve 2 (MZH2) brachten we in 2017 reeds een verdeling aan onder de verschillende ruimtes, waarbij vooral de workflow van de te behandelde collectiestukken van belang was. De hele Midzeelhoeve 2 zien we als een depot-in-transit richting het nieuwe depot FSW, maar ook tussen de onderlinge kamers van Midzeelhoeve 2 werd een doorschuifstelsel ingevoerd. We bekwamen dit systeem tijdens overlegmomenten met de collectievrijwilligers Hugo en Dirk en VUB-stagiair Wouter. Zo regelden we hoe de stukken van Midzeelhoeve 1 ter controle binnen gebracht worden in Midzeelhoeve 2, in welke kamer ze gerestaureerd worden, waar gefotografeerd en beschreven en tot slot waar bewaard voor verhuizing.

Deze onderverdeling van de ruimtes maakten we bovendien duidelijk met opschriften voor bezoekers en vrijwilligers. De voorste kamer bleef de registratieruimte maar werd verder uitgerust met een professionele fotohoek bestaande uit een papieren rol op een Jinbei achtergrondsysteem van 3 op 3m. Errond werden 3 softboxen geplaatst om de ideale belichting te verkrijgen. Een van onze vrijwilligers die ook professioneel fotograaf is zorgde ervoor dat de inrichting klopte en dat de camera de aangepaste instelling kreeg. Naast deze registratieruimte ligt de oude woonkamer die dienst doet als werkatelier waar binnenkomende stukken gereinigd en indien nodig behandeld worden. De finale wachtplaats voor de stukken zijn de opgeruimde stallen waar achteraan de

stukken staan die we zullen afstoten en vooraan de stukken die meteen verhuizen naar het nieuwe depot FSW.

Tijdens een overleg met de verantwoordelijke behoud en beheer van het Hof van Busleyden werd tot slot afgesproken dat 't Grom bij hen klimaatloggers en andere apparatuur mag ontlenen om de staat van de nieuwe depotruimtes goed op te volgen. Dit is nog een actiepoint voor 2019.

Dat de collectie van 't Grom **relevant** blijft, bewijst de blijvende bijdrage in de vorm van foto's en een object aan de tentoonstelling 'Antwerpen à la Carte' in het MAS die open is sinds mei 2016. We willen natuurlijk ook relevant blijven voor de lokale gemeenschap en dus werden in 2018 ook stukken ontleend door de Delhaize in Sint-Katelijne-Waver voor hun evenement 'De Boer-de-reis'. De stukken werden tentoongesteld in de winkel met verwijzing naar 't Grom. Ook de toeristische dienst van de gemeente ontleende niet veel later enkele collectiestukken voor de encenering van de volksvlucht in Wereldoorlog 1.

13

3.3 Onderzoeken

Het openstellen van de bibliotheekruimte en het gemakkelijker raadplegen van de daar bewaarde literatuur opent de weg voor meer onderzoek naar het tuinbouwverleden van de groentestreek en het thema tuinbouw en groenten in het algemeen. Stagiair Robby Goovaerts werkte hiervoor een protocol uit dat in werking zal treden zodra de **erfgoedbibliotheek** verder geordend is. De rekken werden hiervoor al gelabeld volgens categorie. En art 60-collega Niel Mertens zet sinds eind 2018 het werk van Robby verder. Haar inventarisatiewerk brengt geregeld verrassingen aan het licht en zien we zelf als een noodzakelijk onderzoek van deze deelcollectie.

Daarnaast vormt het eerder voorgestelde traject van waardering en afstoting de basis van ons verder onderzoek. VUB-stagiair Wouter Verbist startte in het najaar van 2017 en rondde eind mei 2018 zijn **waarderingsrapport** af op basis van zijn onderzoek naar onze collectiesamenstelling.

Voor het overige werd het onderzoek naar grotere collectiestukken voortgezet. De invoering van de registratie in **AdLib** wordt blijvend verdergezet met minimaal de basisregistratie van het Cometamodel: fiche met min. 8 velden. Daar waar mogelijk meer informatie. De objecten worden systematisch gefotografeerd en de foto's worden gelinkt in het AdLib programma. Specifiek voor het onderzoek naar tuinbouwmaterialen maken we gebruik van het boek 'Hand aan de ploeg' uitgebracht door de erfgoeddienst van de provincie West-Vlaanderen in 2017.

Er werd ad hoc onderzoek verricht n.a.v. vragen van het publiek, collega-instellingen, onderzoekers en studenten.

Tot slot deed 't Grom voorbereidend onderzoek naar Belgische **erfgoeddrassen van groentesoorten** met de bedoeling een lijst op te stellen van wat ooit allemaal bestaan heeft. Dit zou een primeur zijn in Vlaanderen en België. Najaar 2018 dienden we daarvoor een ontwikkelingsgerichte projectsubsidieaanvraag in bij het departement cultuur, jeugd en media genaamd 'Inventarisatie en Typologering Nationale Gewassenlijst'. Voordien deden we ook nog onderzoek naar hoe levend

erfgoed in de collecties van andere Vlaamse musea behandeld wordt. De conclusies hiervan zetten we uiteen tijdens het Domein 4-overleg van het CAG in het Jenevermuseum Hasselt op 4/6/2018. Eens te meer bleek dat levend erfgoed nauwelijks als dusdanig herkend laat staan benoemd wordt als onderdeel van een collectie of collectiestuk. Dit is een enorme blinde vlek in de Vlaamse erfgoedwereld waar 't Grom ook in de toekomst pleitbezorger van wil blijven.

3.4 Presenteren & toeleiden

't Grom toont voortaan haar **collectie online**. Zo vullen we geregeld het overzicht bij op <https://myalbum.com/collectie-tGrom>. Hier staat geen uitgebreide beschrijvingen per collectiestuk, maar wel een verhaal van ons museum en hoe de stukken tot bij ons komen. De digitale collectie als fotoblog, zeg maar.

Voor het onderzoek naar haar **fotocollectie** hanteert 't Grom sinds 2018 een nieuwe strategie. Regelmatig worden oude foto's ingescand en gedeeld op onze **facebookpagina** en die van naburige heemkringen. De overvloed aan reacties hierop vormen vaak een schat aan eerder ongekennde informatie. Deze wordt in de vorm van tekst-bestanden bewaard.

Daarnaast maken we meer en meer gebruik van ons **Youtube**-kanaal https://www.youtube.com/channel/UC3UvFvp_ILruKYorhKYoAIA om vooral Immaterieel Cultureel Erfgoed te tonen.

Tot slot geven we nog mee dat eind 2018 't Grom een overeenkomst tekende om van haar eigen **Adlib** over te stappen naar de databank van **Erfgoedinzicht**. De eerste afspraken hierover werden al gemaakt met Livia Snauwaert, erfgoedconsulent bij het departement cultuur, jeugd en media. We hopen hierdoor in de toekomst onze collectie nog beter te kunnen registreren en te ontsluiten voor het grote publiek.

3.5 Publiekswerking

3.5.1 Vrijwilligerswerking

De vrijwilligerswerking is het hart van 't Grom en van onschatbare waarde. Per 31 december 2018 waren er dan ook **90 vrijwilligers** geregistreerd die actief zijn als kookbegeleider, gids, baliemedewerker, meteoteamlid of samentuinier.

Om die dynamiek beter in beeld te brengen geven we hier ook een overzicht van de wegvallende vrijwilligers:

- het totale contactbestand vrijwilligers bevat 172 unieke contacten (tov 117 in 2017)
- 43 hiervan zijn ex-vrijwilligers (tov van 21 in 2017)
- 90 zijn effectief werkende vrijwilligers (tov 87 in 2017)
- 39 zijn nog in opleiding en staan genoteerd als kandidaat-vrijwilligers (tov 19 in 2018)

Er is dus een sterke dynamiek op gang gekomen waarbij ten eerste de samenwerking met oude of slapende contacten werd opgezegd, ten tweede enkele nieuwe vrijwilligers werden opgeleid, en ten derde heel wat kandidaat-vrijwilligers in wacht staan om te beginnen. Die laatste groep bestaat voornamelijk uit de nieuwe lichten Herbadoeners, leden van Den Botanique en verjaardagsanimatoren.

Medewerkers van 't Grom onderhouden een nauw contact met de vrijwilligersploeg en hebben steeds een luisterend oor. De educatief medewerker maakte de planning op voor alle schoolbezoeken en verdeelde de shiften over de vrijwilligers.

Alle vrijwilligers ontvangen een duidelijke vrijwilligersovereenkomst en een deontologische vrijwilligerscode. De ethische code voor musea werd ook ter beschikking gesteld en ligt ter inzage steeds klaar in het vrijwilligers-Infovak.

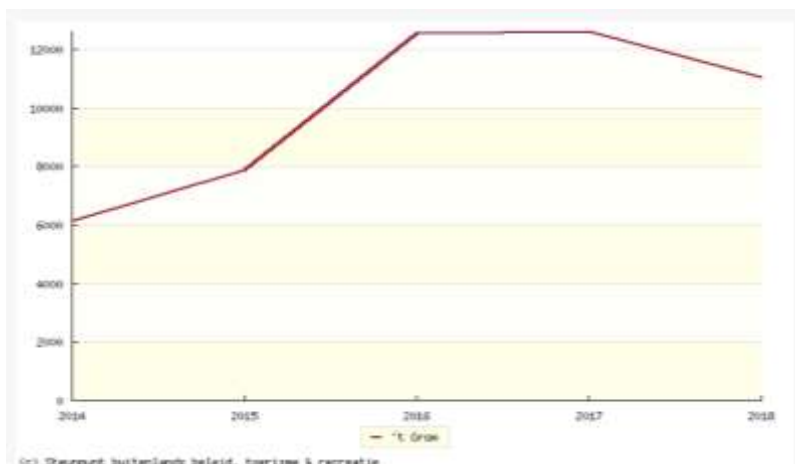
Natuurlijk mag het er ook informeler aan toe gaan en dus worden de vrijwilligers steevast uitgenodigd op andere belangrijke momenten zoals de Winterdrink en het afscheid van collega's. De jaarlijkse Winterpoets begin januari is steevast de start van het vrijwilligersjaar. Samen met de vaste medewerkers wordt het hele museum gepoetst en gekeerd, een werk van enkele dagen.

In 2018 nodigden we onze vrijwilligers twee maal uit voor een gratis workshop of uitstap. De eerste keer was een uitstap naar het Comité Jean-Pain in Londerzeel op 27/10 gevolgd door workshop zaden winnen gegeven door VELT op 25/11/2018.

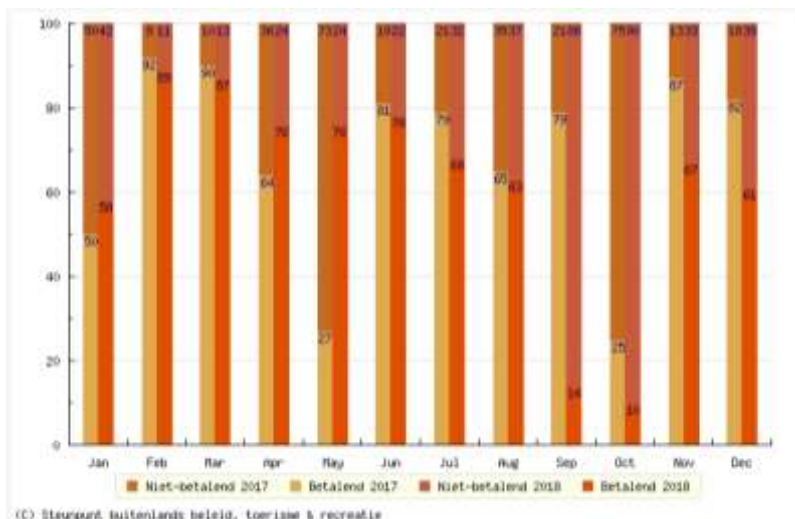
Daarnaast namen de vrijwilligers die normaal de schoolbezoeken begeleiden zelf het initiatief om vanaf het najaar tweemaandelijks samen te komen op 't Grom voor een gezamenlijke lunch. Door het wegvallen van de schoolbezoeken zagen zij namelijk ook een deel van hun sociaal leven wegvallen. En dit werd hierdoor opgevangen. 't Grom faciliteerde en ontving ze met open armen.

3.5.2 Aantallen

In 2018 kende 't Grom een verwachte daling van haar **bezoekersaantallen**. Dit was te danken aan het afschaffen van de schoolbezoeken in het najaar van 2018. Uiteindelijk wisten we de 'schade' te beperken tot 1.581 minder bezoekers want het totale aantal bezoekers bleef steken op 11.040 ten opzichte van 12.621 in 2017. Bovendien haalden we nog steeds de kaap van de 10.000 bezoekers per jaar.

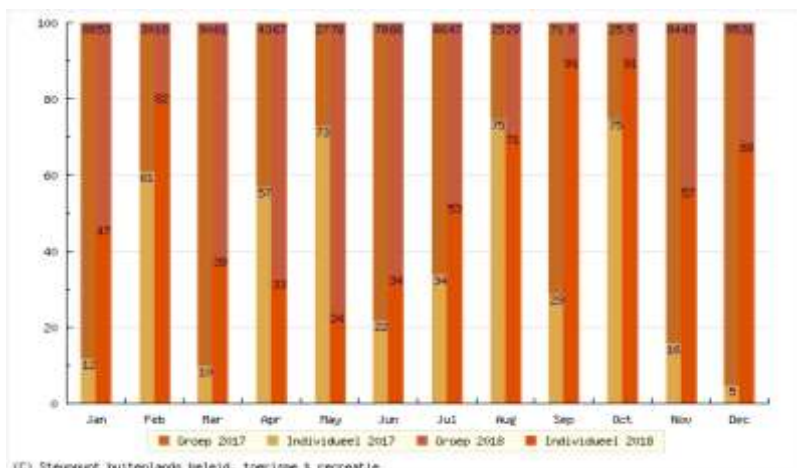

Het aantal betalende bezoekers daalde van 7.068 naar 5.697. Het aantal niet-betalende bezoekers daalde van 5.553 naar 5.343.

Vergelijking procentueel aandeel betalende en niet-betalende bezoekers in 2017 en 2018 volgens maand.

Het aantal individuele bezoekers steeg evenwel van 6.738 in 2017 naar 7.545 in 2018. Het aantal bezoekers in groep (scholen en volwassenen met gids) daalde van 5.883 in 2017 naar 3.495 in 2018.

Vergelijking procentueel aandeel individuele en groep bezoekers in 2017 en 2018 volgens maand.

Individuele bezoekers kunnen 't Grom ontdekken aan de hand van een professionele audiogids in het Nederlands of Frans. De vele borden, panelen en projecties langsheen het traject zorgen ervoor dat ook dit bezoek meer dan vullend is. Sinds 2016 krijgen de individuele bezoekers echter ook een **folder met grondplan** mee die een synthese maakt van alle info uit de audiogids. Zo werken we verder aan onze dienstverlening naar de bezoekers toe.

't Grom heeft zoals gekend veel aandacht voor de kleinsten en haar kindvriendelijk ingerichte opstelling. In 't Grom mag je vooral wel roepen, lopen, kijken, wijzen en beleven. Ook het museumplein is een bron van plezier voor kinderen.

Zowel voor slechthorenden als slechtzienenden bestaan er twee aangepaste audiogidsen met respectievelijk nekringleiding en fluorescerende toetsen. Rolstoelgebruikers kunnen dan weer elk stukje van het museum bezoeken aangezien er geen enkele drempel is. Letterlijk en figuurlijk.

3.5.3 Communicatiemiddelen

't Grom gebruikte in 2018 opnieuw de handige kleine A7-**flyers** die actief werden verspreid door medewerkers en vrijwilligers in Sint-Katelijne-Waver, Mechelen, Antwerpen, Gent en Brussel. 11.000 flyers werden zo verdeeld. Daarnaast trok baliemedewerker Joost Rotty geregeld naar Mechelen en Sint-Katelijne-Waver centrum om er A4-**postertjes** op te hangen van komende activiteiten. Ook deden we lokale scholen aan om er onze kinderprogrammatie telkens mee te geven met de klasoudsten. Zo bereikten we duizenden kinderen.

Wat drukwerk betreft, plaatsten we tot slot nog een kwartpagina **advertentie** in de eerste editie van 2018 van Seizoenen van VELT. Hiermee kondigen we onze zadenbeurs én seizoenopener van het jaar aan.

't Grom deed ondertussen meer en meer ervaring op met haar digitale luik. De nieuwe **website** van 2015 werd uitgebreid met een activiteitenkalender op de homepagina. Voor deze activiteiten kan

voortaan ook online worden ingeschreven en betaald via de Wix Events app. Een handigheid voor de bezoeker die meteen zekerheid heeft van zijn of haar deelname alsook een administratieve ontlasting van onze collega boekhouding. Het onderstaande rapport van Google Analytics toont ook aan dat onze website flink vooruit gaat en circa 10% vaker wordt bezocht tov van 2017 met een gemiddelde van 100 unieke bezoekers per dag. En die bezoeker spendeert nu ook 18% meer tijd op onze website.

De **facebook**pagina van 't Grom groeide van 1.130 naar 1.562 volgers. De nieuwsmailing van 't Grom bereikt momenteel 1.581 abonnees ten opzichte van 1.533 in 2017. De scholenmailing bereikt nog eens 1.915 meesters en juffen uit het lager onderwijs en dit over gans Vlaanderen.

En we voegden de logo's van Pinterest en Tripadvisor met bijbehorende hyperlinks toe aan onze homepagina.

Tot slot tellen we ook 3 **vrijwilligers-fotografen**. Een beeld zegt namelijk meer dan duizend woorden en dus vinden we het erg belangrijk dat onze toenemende activiteiten ook gedocumenteerd worden. De gemaakte foto's dienen om er de A4-posters mee te maken of om te delen via Facebook.

3.5.4 Activiteitenprogramma

't Grom participeerde in 2018 naar gewoonte aan enkele **overkoepelende, landelijke campagnes**. Ook de **eigen activiteiten** kregen meer aandacht in de planning al moeten we blijven bewaken dat we de kleine personeelsploeg niet overbelasten. In 2017 telde onze kalender een 32 grote en kleine activiteiten. In 2018 tellen we er 51. Een heel pak meer dus, maar doordat onze vaste partners kind aan huis geworden zijn, was er geen extra inzet van de collega's nodig.

06/01/2018: start kruidencursus Doe de Dodoens (35 zaterdagvoormiddagen in totaal)

15 tem 19/01/2018: Winterpoets met vrijwilligers

20/01/2018: Winterdrink met bestuurders, vrijwilligers, sponsors en partners

05/02/2018: Heropening museum voor schoolbezoeken

10 tem 18/02/2018: theeworkshops en voorleessessies tijdens Krokuskriebels

-
- 11/02/2018: Zadenbeurs
- 14/02/2018: workshops Insectenhotel met VLACO
- 17/02/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets
- 22/02/2018: Veggieskookworkshop met EVA vzw
- 07/03/2018: 4daagse cursus botanisch tekenen met Hilde Orye
- 11/03/2018: Vlaamse herboristendag
- 17/03/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets
- 01/04/2018: Paasraap ism Gezinsbond Sint-Katelijne-Waver
- 14/04/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets
- 15/04/2018: Zomerland ploegen
- 22/04/2018: Erfgoeddag 'Seedsavers Filmmarathon'
- 06/05/2018: Jongerendag met AKABE, ism Werkplaats Immaterieel Erfgoed
- 09/05/2018: Week van de Groentestreek, lezing 'De tomaat, van Mexico tot Mechelen'
- 19/05/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets
- 06/06/2018: 4daagse cursus botanisch tekenen met Hilde Orye
- 16/06/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets
- 09 tem 13/07/2018: Zomerkamp 1
- 16 tem 20/07/2018: Zomerkamp 2
- 17/07/2018: Yoga in de Tuin
- 23 tem 27/07/2018: Zomerkamp 3
- 24/07/2018: Yoga in de Tuin
- 30/07 tem 03/08/2018: Zomerkamp 4
- 31/07/2018: Yoga in de Tuin
- 05/08/2018: Bakhuisworkshop met Broodnodig.be
- 07/08/2018: Yoga in de Tuin
-

14/08/2018: Yoga in de Tuin

20/08/2018: Sprookjesvertelling en concert Soulsurfers in de tuin

25/08/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets

05/09/2018: 4daagse cursus botanisch tekenen met Hilde Orye

09/09/2018: Open Monumentendag in Midzeelhoeve 2

15/09/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets

27/09/2018: Veggieskookworkshop met EVA vzw

30/09/2018: Refugee Walk ism Vluchtelingenwerk Vlaanderen

13/10/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets

14/10/2018: Bakhuisworkshop met Broodnodig.be

17/10/2018: Nationale Kweeperendag

18/10/2018: Veggieskookworkshop met EVA vzw

19/10/2018: inhuldiging zitbank met Landelijke Gilden Elzestraat

27/10/2018: Vrijwilligersuitstap Comité Jean Pain Londerzeel

28/10/2018: Kadoddertocht

04/11/2018: Bakhuisworkshop met Broodnodig.be

17/11/2018: Tuinhier'en met Eddy Vets

22/11/2018: Week van de Smaak, breadtalk met Lutgart Lyen van Broodnodig.be

25/11/2018: Workshop zelf zaden telen door Lieven David (VELT)

02/12/2018: Workshop Feestelijke Hapjes met Sandra Jacobs

06/12/2018: 2daagse workshop botanisch tekenen

21/12/2018: start jaarlijkse winterstop

Zoals gewoonlijk was **lokale heemkundige kring Erf & Heem** ook te gast in 't Grom. Ze hielden er enkele colloquia en zetten er hun jaarlijkse tentoonstelling op. Deze expo was het slot van hun oorlogstentoonstelling 14-18. De vereniging maakte ook herhaaldelijk gebruik van de vergaderzaal van 't Grom voor hun Raad van Bestuur of andere vergaderingen.

3.5.5 Educatieve werking

Er is een jaarlijks terugkerend publiek. Scholen boeken ver op voorhand hun bezoek om zeker te zijn dat het kan plaatsvinden in de periode dat zij hun thema over gezonde voeding behandelen in de school. De goed onderbouwde educatieve pakketten zijn hierbij een extra troef. De leerdoelen werden hierin opgenomen en een passend aanbod werd uitgewerkt om een voor- of natraject in de klas te doen. Alle beschikbare data voor schoolbezoeken waren volboekt, wat een groot succes te noemen is. Enkel het najaar van 2018 waren dus geen schoolbezoeken meer mogelijk wegens het ontbreken van een educatief medewerker om deze op te volgen.

Er was keuze uit volgende 4 rondleidingen: de klassieke rondleiding, 'Grond voor groenten', 'Lekker gezond met groenten' en 'Tuinieren tijdens de Grote Oorlog'.

Scholen komen in hoofdzaak naar 't Grom voor een rondleiding met kooksessie. Dit is zeer arbeidsintensief (vrijwilligers nodig, planning, aankoop ingrediënten, gebruik keuken, enz.), maar wel een uniek aanbod van een museum dat zich profileert als "doe-museum". Deze intensieve formule geeft meer garantie op het behalen van de doelstelling "sensibiliseren rond gezonde voeding en duurzaamheid": door vertraging en verdieping is de kans groter dat de leerlingen de materie ten volle hebben geassimileerd.

En daarnaast ontving 't Grom ook een heel aantal groepsbezoeken met volwassenen.

Aangezien educatief medewerker Mauranne Brabants begin maart 2018 't Grom verliet en er geen vervanging werd aangenomen, vielen heel wat activiteiten weg. Ons aanbod van verjaardagsfeestjes bleef echter gelden en deed het goed. Administratief collega Marleen Lens nam de praktische opvolging hiervan voor haar rekening. En zoals gezegd breiden we onze werking verder uit met de Zomerkampjes, gedurende 4 weken in juli en augustus. Hiervoor werd een jobstudent als hoofdanimator aangenomen, plus nog een deeltijdse animator.

Voor het vertrek van Mauranne aanvaardden we al stageplaatsen voor 2 studenten van Thomas Moore Campus Geel afdeling voedings- en dieetkunde. In afwezigheid van de educatief medewerker werden zij opgevolgd door de directeur-conservator Maarten Jacobs.

Naast de educatieve werking voor kinderen en jongeren ontwikkelde 't Grom de laatste jaren ook een sterk luik voor volwassenen. Zie de vele cursussen en workshops die geïnstalleerd werden. Dit was al vele jaren een verzuchting maar nu een feit.

3.5.6 Pers & Media

't Grom kwam in 2018 meerdere malen in de pers. Zo verschenen er artikels in Uw Gemeente, Gazet Van Antwerpen, Het Nieuwsblad, De Zondag, Deze Week, De Streekkrant en eindelijk ook een dubbele pagina in De Standaard. Ook kwam de lokale omroep RTV langs om reportage in te blikken voor hun zomermagazine. En nog meer lokale aandacht kregen we door de ruime vermeldingen in Uw Gemeente, Kriebels van BoDuKaP en de blog Mechelen op zijn Best.

Tot slot sijnpen onze activiteiten ook door tot bij meer gespecialiseerde kanalen zoals de nieuwsbrieven van Herita, Faro, of CAG, van Trekpaard.net, en van Groenmoes.nl.

Hieronder het overzicht van enkele publicaties:

- 7/2/2018, De Zondag, 'Derde editie van de Zadenbeurs in 't Grom'
- 4/4/2018, Het Laatste Nieuws, 'Gedaan met stockeren in oude hoeves'
- 1/5/2018, Bladwijzer Heemkunde Vlaanderen, 'Participatie in het lokale erfgoedveld'
- 24/5/2018, Herita mailing, 'Hou je kinderen zoet tijdens de zomer 6 geweldige kampen in de mooiste monumenten'
- 6/6/2018, De Standaard, 'De echte vergeten groenten slapen in een museum'
- 29/6/2018, Gazet van Antwerpen, 'Yoga in de tuin'
- 20/8/2018, Made in Mechelen, 'Ambachtelijke bakkerij zoekt kandidaten voor meester-leerling traject'
- 1/9/2018, Faro Tijdschrift, 'Participatie is onze tweede natuur'
- 12/9/2018, Gazet van Antwerpen, 'Magische vertellingen en muziek in 't Grom'
- 11/10/2018, Nieuwsblad, 'Leer brood bakken en koken met kruiden uit tuin'

-
- 18/10/2018, Het Laatste Nieuws, 'Landelijke gilde plaatst bank'

4. Projecten

24

Met de steun van 't Grom als 'projectpeter' wisten Marc van Eeckhout en Lutgart Lyen van broodnodig.be als eerste een van de nieuwe meester-leerling-beurzen te bekomen. Vanaf 2019 delen zijn hun vaardigheden en kennis met 3 nieuwe erfgoeddragers onder de noemer 'Van graanhalm tot boterham'.

In 2018 zette 't Grom geen nieuwe grote projecten op poten maar werden wel de verschillende pistes voor de toekomst onderzocht. Hieronder enkele korte toelichtingen.

Zo werd 't Grom gevraagd door de collega's van het nabijgelegen Domein Roosendael om mee na te denken over de viering van hun 800-jarig bestaan in 2020. De Midzeelhoeves op de erfgoedsite van 't Grom behoorden namelijk ooit toe tot de orde van Roosendael. Deze gesprekken worden in 2019 zeker verder gezet.

In najaar hadden we overleg met de collega's van Regionaal Landschap Rivierenland om te bekijken hoe we gezamenlijk een PDPO-dossier bij de provincie Antwerpen kunnen indienen in 2019. Het project dat we voor ogen hebben, is een gedeeltelijke herinrichting van het museum met meer aandacht voor de link tussen natuur, milieu en landbouw. De mosterd hiervoor haalden we bij het Maison de Marais in Saint Omer, Frankrijk.

Naar aanleiding van de nieuwe beurzen voor het doorgeven van vakmanschap in een meester-leerling traject - voorjaar 2018 gelanceerd door Vlaams minister Sven Gatz - nam 't Grom contact op met de verschillende partners die reeds verbonden zijn aan ons huis. 't Grom moedigde hen aan om hiervoor aanvragen in te dienen waarbij ons museum zich garant zou stellen als peter van het project. Chantal Bisschop van het CAG engageerde zich daarnaast om de dossiers na te lezen en bij te sturen waar nodig. Uiteindelijk schreven zowel onze inhuizige botanisch kunstenaar Hilde Orye een dossier als de bakhuisbakkers van Broodnodig.be. December 2018 kregen we het nieuws dat Marc Van Eeckhout en Lutgart Lyen van Broodnodig.be vanaf 2019 hun traject mochten starten. Het dossier van Hilde Orye werd helaas niet weerhouden.

Omdat we bij 't Grom niet graag bij de pakken blijven zitten, werd najaar 2018 wel de kiem gelegd van een gloednieuwe ploeg binnen de vrijwilligerswerking. Onder de noemer 'Den Botanique' zullen de ex-cursisten van het botanisch tekenen met Hilde Orye doorstromen als vrijwilliger van 't Grom. 't Grom houdt dus woord en blijft peter van dit project, ook zonder meester-leerling traject. De ex-cursisten / nieuwe vrijwilligers zullen in 2019 geregeld in groep samenkomen om hun vaardigheden scherper te stellen en hierbij aan de slag te gaan met het materiaal uit de tuinen van 't Grom. Zo bouwt 't Grom mee aan een hernieuwde erfgoedgemeenschap voor een eeuwenoude stiel.

Ook de gelijkaardige werking genaamd 'Herbadoeners' met ex-cursisten van de kruidencursus Doe de Dodoens blijft actief onder de vleugels van 't Grom als bruisend erfgoedcentrum. Enkele keren per jaar maken ze gebruik van onze faciliteiten om zich er bij te scholen. Of ze trekken erop uit zoals bijvoorbeeld naar de kruidentuin van de Abdij van Postel.

Zoals eerder al vermeld, zette 't Grom in 2018 de lijnen uit van een nieuw project genaamd 'Inventarisatie en Typologering Nationale Gewassenlijst'. De partners hiervoor waren onder andere het CAG, de UR Wageningen, Tuinhier, Biosano, Bioboerderij De Akelei, La Belle Epoque Meise en het Karrenmuseum in Essen. Ook al werd de subsidieaanvraag voor dit project niet goedgekeurd begin 2019, zal 't Grom het voortouw hierin blijven nemen.

En tot slot ronden we samen met onze andere partners het PDPO-project Mooi Glaslandschap af. 't Grom nam binnen dit project samen met de Hooibeekhoeve in Geel het luik educatie en publieksverbreding voor haar rekening. We ontwikkelden tuinbouwexperimenten voor scholen en gezinnen en maakten hiervoor zogenaamde edufiches aan. Deze werden in eerste fase getest op 't Grom tijdens de schoolbezoeken. En nadien trokken we ermee naar enkele scholen in de provincie om ze ter plaatse uit te testen.

Hier vermelden we nog kort dat de goede banden met de dienst Landbouw en Platteland van de provincie Antwerpen er ook voor gezorgd hebben dat op 29/01/2018 Rurant gebruik maakte van onze lokalen voor een bijeenkomst van Antwerpse landbouwers. Op deze manier komt onze inzet indirect weer terug in de vorm van een betere band met een belangrijke erfgoedgemeenschap.

5. Partners

26

De Landelijke Gilden is zeker een van de belangrijkste spelers in de erfgoedgemeenschap van het tuinbouwverleden uit de streek. De afdeling Elzestraat Sint-Katelijne-Waver plaatste in 2018 een gloednieuwe bank op onze locatie zodat passanten er voortaan nog beter van het mooie erf kunnen genieten.

5.1 Erf & Heem

De collectie van lokale heemkundige kring Erf & Heem maakte het destijds mogelijk 't Grom als museum op te richten. Ondertussen bouwde 't Grom verder aan een eigen collectie en collectiebeleidsplan. 't Grom gelooft dat een verdere specialisering van haar collectie noodzakelijk is, alsook een professionalisering van haar depots. De bruikleenovereenkomst met Erf & Heem en alle aparte stukken erin werd daarom herbekeken. Deze werden meegenomen in het Re-Org en waarderingstraject van onze museumdepots en -collecties.

In 2018 hield Erf & Heem haar slotexpo in de pandgangen van 't Grom rond het thema 14-18.

Er is regelmatig overleg en wederzijdse ondersteuning van elkaars activiteiten. 2018 was trouwens het jaar waarin een duidelijke en constructieve nieuwe samenwerkingsovereenkomst werd afgesloten.

Voorjaar 2018 verhuisde trouwens DAC-collega Marleen Lens van het gemeentelijk documentatiecentrum Marcel Dillen naar 't Grom waar zij aan de slag ging als bibliotheekmedewerker.

5.2 Gemeente Sint-Katelijne-Waver

De gemeente is eveneens een bevoorrechte partner: de site met gebouwen is eigendom van de gemeente, in **erfpacht** van vzw Midzeelhoeve tot 2054. Hierover bestaat een erfpachtovereenkomst, die ook verbonden is met de overeenkomst met Erf & Heem. De gemeente draagt verder substantieel bij, in ruil onderhoudt de vzw Midzeelhoeve/'t Grom het geheel als een goede huisvader en ontplooit er een museumwerking en een ruime waaier aan publieksactiviteiten. In 2017 werd naar jaarlijkse gewoonte samengewerkt met verscheidene **diensten** van de gemeente zoals de Cultuur-, Jeugd- en Sportdienst, OCMW, ... En in 2017 kregen we het mooie nieuws dat de jaarlijkse werkmiddelen in 2018 opnieuw zouden stijgen, namelijk van €35.000 naar €40.000.

Ook van het **gemeentebestuur** – in het bijzonder de burgemeester en de schepen van cultuur – kreeg 't Grom erg veel steun in de nieuwe wegen die we bewandelen. Na de gemeenteraadsverkiezingen van 14/10/2018 bleek echter een nieuwe meerderheid in de maak. In 2019 zal het dus nog afwachten zijn of de nieuwe rolverdeling al dan niet gunstiger zal uitdraaien voor ons museum.

In ieder geval bleef 't Grom niet passief langs de kant staan en lanceerden we in het voorjaar een **open brief** aan alle gemeentelijke partijen waarbij we de alarmbel luidden over ons voortbestaan. De verschillende partijen werden tegelijkertijd uitgenodigd voor een gesprek hierover waar uiteindelijk Vlaams Belang, CD&V, en Samen Anders opgingen. Door delegaties van deze partijen ter plaatse te ontvangen, konden we hen nog beter overtuigen van de meerwaarde van 't Grom als cultureel uithangbord voor Sint-Katelijne-Waver.

Tot slot gelooft 't Grom in samenwerking met andere **lokale organisaties** zoals het Domein Roosendael, Wintertuin vzw, De Weegbree vzw, en het Proefstation voor de Groenteteelt. Domein Roosendael en het Proefstation leveren bovendien 2 bestuursleden aan voor 't Grom. Toerismecoördinator Veerle Roelants riep tot slot een paar keer het Tenoren-overleg bijeen, waarbij Domein Roosendael, 't Grom en de Wintertuin samenkwamen en hun plannen bespraken.

5.3 Stad Mechelen

't Grom onderhoudt vlotte en goede contacten met verschillende diensten van de stad Mechelen. Niet in het minst dankzij het strategisch plan toerisme tussen Mechelen en Sint-Katelijne-Waver. De **dienst Toerisme** bezocht op 24/10/2018 met enkele baliemedewerkers van Visit Mechelen 't Grom zodat zij beter geïnformeerd naar ons zullen kunnen doorverwijzen in de toekomst.

Verder levert het **Hof van Busleyden** van Mechelen een lid aan voor de Raad van Bestuur van 't Grom, met name Marijke Wienen. De banden werden nog meer aangehaald door de nieuwjaarsreceptie van dit Mechels museum te laten doorgaan in ons eigen huis op 24/01/2018. Daarnaast waren de Mechelse collega's ook zo gul om aan ons te denken bij de campagne voor Erfgoeddag 2018. Daarom mocht 't Grom mee figureren in een mooie kortfilm over de

erfgoedspelers in de regio. En tot slot kregen we van het Hof van Busleyden bij monde van Anouk Stulens het principiële akkoord dat zij in de toekomst zullen instaan voor het behoud van de DAC-collega's binnen 't Grom. De gesprekken zullen hiervoor in 2019 verdergezet worden.

Verder ging 't Grom op gesprek bij de **dienst economie van de stad Mechelen en vzw Mest**. We legden hen het voorstel voor om van 't Grom niet alleen een bruisend erfgoedcentrum te maken, maar ook een bedrijvig erfgoedcentrum waar startups en creatieve ondernemers een soort van laboruimte zouden krijgen om hun formats of producten uit te proberen. Meteen vloeiden hieruit enkele afspraken voort, met een concrete samenwerking tot gevolg. In 2019 zal namelijk voedingscoach Steven De Windt zijn jonge bedrijfje JeBentWatJeEet verder uitbouwen tijdens open workshops op 't Grom. Hierbij streven we steeds naar winwin voor alle partijen, namelijk de startup (werkruimte, visibiliteit, klantenwerving), 't Grom (uitstraling, publieksverbreding, programmatie) en de bezoeker (verdieping en beleving).

En tot slot, in naam van de **jeugddienst** siert de mascotte Rommy van kinderstad Mechelen onze inkom. Daarnaast was er in 2018 een concrete samenwerking met Mechelen Kinderstad, want Mechelse deelnemertjes aan onze Zomerkampen mochten namelijk hun Talententickets ook inruilen voor deelname hieraan.

5.4 CAG

't Grom is lid van de Adviesraad, van de Werkgroep Voeding en van het Overleg Domein 4. In die hoedanigheid woont de directeur-conservator heel wat activiteiten bij van het CAG. En Diantha Osseweijer is als stafmedewerker erfgoedbank en digitalisering lid van de algemene vergadering van onze vzw Midzeelhoeve.

Het CAG plande in haar beleidsplan 2019-2023 in om in 2021 en 2022 enerzijds een collectiewaarderingsproject op te zetten op 't Grom en deze anderzijds te gebruiken om een nationale thesaurus rond landbouw en voeding op te stellen. In 2022 zal het CAG tot slot rond het koepelthema 'Moestuin' een attractief en gevarieerd publieksaanbod ontwikkelen en vermeld expliciet 't Grom als een van hun partners hierin.

5.5 UR Wageningen & Netwerk Eeuwig Moes

In 2016 werd 't Grom lid van het Nederlandse netwerk Eeuwig Moes, dat geleid wordt door prof. Chris Kik vanuit de UR Wageningen. Het netwerk Eeuwig Moes houdt zich bezig met het behoud en gebruik van oude groentegewassen. Op 22 november 2018 woonde 't Grom de najaarsvergadering van dit netwerk bij in Wageningen.

5.6 Netwerk Zelf Zaden Telen / vzw Vitale Rassen

In 2016 sloot 't Grom zich ook aan bij de Vlaamse tegenhanger van het Netwerk Eeuwig Moes, namelijk het Netwerk Zelf Zaden Telen, wat einde 2018 omgedoopt werd in de vzw Vitale Rassen. Sindsdien houden we veelvuldig contact met elkaar, voornamelijk in verband met de opbouw van onze seminotheek en alles wat met erfgoeddrassen te maken heeft. Zo waren ze vanzelfsprekend standhouder op de Zadenbeurs van 11/02/2018.

5.7 Herita / Open Monumenten

't Grom sloot zich 2016 aan bij het Netwerk Open Monumenten van Herita. Hierdoor kan 't Grom rekenen op extra promotie en visibiliteit van haar activiteiten, maar Herita staat haar partners ook bij met kennis en expertise. In ruil mogen particuliere Heritaleden 't Grom aan reductietarief bezoeken. Waar mogelijk maakt Herita spontaan reclame voor de activiteiten van 't Grom.

5.8 Werkplaats Immaterieel Erfgoed

Sinds een eerste contact tussen 't Grom en Werkplaats Immaterieel Erfgoed (WIE, voorheen Tapis Plein) groeide een versterkend nieuw partnerschap. WIE is het landelijk expertisecentrum voor immaterieel cultureel erfgoed (ICE) en bemiddelt voor een erfgoedpraktijk die mensen zin geeft in erfgoed. Tot slot nodigden ze ook de directeur-conservator van 't Grom uit als gastspreker op een ICE-congres in Palermo voor februari 2018, maar wegens een drukke agenda kon hier niet op worden ingegaan. Desondanks namen ze 't Grom op in hun beleidsplan 2019-2023.

5.9 EVA vzw

EVA vzw groeide in 2017 uit van een zaalhuurder naar een partner van het museum. 't Grom en EVA vzw werkten een regeling uit waarbij onze vrijwilligers gratis kunnen deelnemen aan de maandelijkse workshops van EVA vzw in het museum. Zo versterken we elkaar maximaal. De kennis van de EVA-lesgevers wordt overgedragen op onze kookvrijwilligers die die op hun beurt inzetten tijdens de schoolbezoeken. De kookvrijwilligers zijn op hun beurt een welkome hulp voor de EVA-lesgevers omdat ze ons kookeiland op hun duimpje kennen. Verder zorgt de communicatie van 't Grom ervoor dat sinds de samenwerking de EVA-workshops telkens volzet zijn, wat er weer voor heeft gezorgd dat er meer EVA-workshops gehouden worden in 't Grom en er ook meer inkomsten uit voortvloeien.

5.10 Tuinhier

Ook met Tuinhier vzw werd in 2017 een nieuw partnerschap gesloten. Maandelijks organiseren we lezingen in de Veilingzaal met hun lesgever Eddy Vets over uiteenlopende onderwerpen. De lezingen zijn zowel gratis voor 't Grom als voor de deelnemers. Het doel is een lokale afdeling van Tuinhier op te richten in Sint-Katelijne-Waver die dan eventueel onderdak kan krijgen op 't Grom. We investeren zo in de eigen erfgoedgemeenschap.

6. Organisatie & Bestuur

De jaarlijkse Winterdrink, het ideale moment voor bestuur, vrijwilligers en partners om eens bij te praten.

6.1 Bestuur

6.1.1 Algemene vergadering

In 2015 maakte 't Grom reeds werk van een verdere dynamisering van de algemene vergadering en de raad van bestuur. Met deze nieuwe leden kreeg 't Grom een fantastische input uit verschillende invalshoeken. Thema's als landschapszorg, open monumenten, verjonging en digitalisering zijn wel gekend bij deze leden en 't Grom is erg blij van hun inzichten gebruik te kunnen maken.

De nieuwe samenstelling van de algemene vergadering zag er sinds de algemene vergadering van 20 maart 2018 en het neerleggen van de nieuwe statuten op 3 juli 2018 als volgt uit:

- An Goossens (voorzitter; Coördinator Domein Roosendael)

- Karlien De Voecht (secretaris; stafmedewerker behoud en beheer van de archief en musea van Turnhout)
- Tamara Ingels (doctor in de Kunstwetenschappen en Archeologie / zaakvoerder van INTRO Cultuur en Media)
- Marijke Wienen (conservator participatie enondersteuningsstrategieën Hof van Busleyden, Mechelen)
- Martine De Graef (lid lokale politieke partij KA-WA)
- Ankatrien Boulanger (coördinator Regionaal Landschap Rivierenland)
- Barbara Struys (stafmedewerker Davidsfonds marketing/communicatie & partnerships)
- Evi Van Camp (bedrijfsleidster tuinbouwbedrijf Gebroeders Vercammen in Lier, en deeltijds landbouwconsulente bij de Boerenbond)
- Diantha Osseweijer (CAG, stafmedewerker erfgoedbank en digitalisering)
- Liene Conard (verantwoordelijke MAS In Jonge Handen)
- Liliane Lens (lid Erf & Heem, vrijwilliger 't Grom)
- Jan Segers (voorzitter Erf & Heem)
- René De Munter (lid Erf & Heem)
- Willy Van Hoof (lid Erf & Heem, gids 't Grom)
- Raf De Vis (directeur Proefstation voor de Groenteteelt)
- Eddy Van Leuven (lid Erf & Heem, cultuurfunctionaris Sint-Katelijne-Waver)
- Leopold Maes (oud-voorzitter Erf & Heem, oud-voorzitter vzw Midzeelhoeve)
- Ronny Sloomans (schepen van cultuur en erfgoed Sint-Katelijne-Waver, Samen Anders)
- Kristof Sels (burgemeester Sint-Katelijne-Waver, N-VA)

6.1.2 Raad van Bestuur

Ook op de Raad van Bestuur werd in 2018 hernieuwd en werd eindelijk een oplossing gevonden voor de dubbele positie van Ronny Sloomans als schepen van erfgoed én dienstdoend voorzitter van vzw Midzeelhoeve. An Goossens en Karlien De Voecht zetten de nieuwe dynamiek van 't Grom verder als respectievelijk voorzitter en secretaris van de vzw.

- An Goossens (voorzitter; Coördinator Domein Rosendael)
- Karlien De Voecht (secretaris; stafmedewerker behoud en beheer van de archief en musea van Turnhout)
- Tamara Ingels (doctor in de Kunstwetenschappen en Archeologie / zaakvoerder van INTRO Cultuur en Media / deeltijds onderwijsprofessor aan de vakgroep Kunstwetenschappen en Archeologie van de Vrije Universiteit Brussel)
- Marijke Wienen (conservator participatie enondersteuningsstrategieën Hof van Busleyden, Mechelen)
- Ankatrien Boulanger (coördinator Regionaal Landschap Rivierenland)
- Evi Van Camp (bedrijfsleidster tuinbouwbedrijf Gebroeders Vercammen in Lier, en deeltijds landbouwconsulente bij de Boerenbond)
- Jan Segers (voorzitter Erf & Heem)

- René De Munter (lid Erf & Heem)
- Liliane Lens (lid Erf & Heem , vrijwilliger 't Grom)
- Raf De Vis (directeur Proefstation voor de Groenteteelt)
- Ronny Sloomans (schepen van cultuur en erfgoed Sint-Katelijne-Waver, Samen Anders)
- Kristof Sels (burgemeester Sint-Katelijne-Waver, N-VA)

6.2 Personeel

De medewerkers van 't Grom / vzw Midzeelhoeve met ingang van 1 januari 2018 waren:

Maarten Jacobs	directeur-conservator	1VTE
Mauranne Brabants	educatief medewerker (tot 2/3/2018)	1VTE
Kris Van Nechel	tuinman	1VTE DAC
Rania Hanna	administratief/boekhoudkundig medewerker	0,5 VTE DAC
Marleen Lens	administratief medewerker	0,5 VTE DAC
Joost Rotty	onthaalmedewerker	1 VTE art. 60
Renilde Mertens	bibliotheekassistent (vanaf 6/11/18)	0,5 VTE art. 60
Joris Fillée	assistent groenonderhoud (vanaf 8/11/18)	0,5 VTE Leercontract

Van bovenstaand personeel worden Kris Van Nechel, Rania Hanna en Marleen Lens tewerkgesteld via het Derde Arbeidscircuit (DAC). Marleen Lens werkt sinds 19/02/2018 effectief op 't Grom en niet meer op het documentatiecentrum in functie van de lokale heemkundige kring Erf & Heem vzw. In 2017 kregen we bericht vanuit het departement CJM dat deze DAC-tewerkstelling zou stoppen vanaf 01/01/2021 tenzij Mechelen via het cultureelerfgoedconvenant de ondersteuning van erfgoedactoren binnen de brede regio zou opnemen. In 2018 werd nogmaals bevestigd door Anouk Stulens van het Hof van Busleyden dat zij deze rol zullen opnemen. De gesprekken hierover worden verder gezet in 2019.

Joost Rotty werkt van 17/03/2017 tot 15/03/2019 voltijds als onthaalmedewerker voor 't Grom via het Sociaal Huis/OCMW van Mechelen. Het functieprofiel hiervoor werd bijgewerkt op basis van de opgedane ervaring en veranderd naar een conciergefunctie. Dit nieuwe profiel werd aangeboden bij de sociale huizen van Mechelen, Duffel, Lier en Sint-Katelijne-Waver voor de aanwerving van een vervangende collega via het gekende artikel 60.

Renilde Mertens werkt van 06/11/2018 tot oktober 2020 halftijds als bibliotheekassistent voor 't Grom via het Sociaal Huis/OCMW van Lier.

Joris Fillée werkt van 8/11/2018 en voor de rest van het schooljaar mee in de tuin als een 'jobcontracter' aangesteld door Profo vzw en vanuit de Provinciale Tuinbouwschool Mechelen.

In 2018 werd er bewust gekozen om weinig tot geen uithuizige opleidingen meer te volgen. Ten eerste omdat in 2016 en 2017 de directeur-conservator en de educatief medewerker al voldoende studiedagen bijwoonden, ten tweede omdat het moeilijk bleek om telkens alle opgedane kennis en inzichten naar de praktijk om te zetten (al was het maar omwille van tijdsgebrek), en ten derde omdat de prioriteiten in 2018 overduidelijk in eigen huis te vinden waren. Het Re-Orgtraject, de collectieherwaardering, het gebouwenonderhoud, conflicten met de uitbaters ... er lag meer dan genoeg werk op de plank.

6.3 Stages

In 2018 passeerden verschillende stagiairs de revue. Zowel van de opleiding Voeding & Dieetkunde van Thomas More afdeling Geel als van de afdeling Kunstgeschiedenis en Archeologie van de VUB, als van CVO Volt.

6.4 Financieel

Dit is een herhaling van wat we de voorbije jaren al schreven en meldden, maar financieel gezien staat 't Grom voor een bijna onmogelijke opdracht. De herwonnen dynamiek geeft naar buiten toe de indruk dat alles vlot verloopt in ons unieke museum, maar achter de schermen moeten harde keuzes gemaakt worden als het gaat over investeringen. Investeringen moeten lonen, een verliespotje is er niet. 2016 en 2017 werden echter telkens met verlies afgesloten, respectievelijk met -€7.931,40 en -€28.218,97.

Begin 2018 kwam 't Grom daardoor al heel snel in nauwe schoenen. Zelfs de uitbetaling van de lonen was even geen zekerheid meer voorspelden onze prognoses en de bankrekening dook pijlsnel tot €55.000 in het rood. Geconfronteerd met dit nieuws klopte 't Grom in februari aan bij de gemeente Sint-Katelijne-Waver waarop via een versnelde procedure de werkingsmiddelen van 2018 uitbetaald werden. Door de historisch opgebouwde schuld en jaarlijks weerkerende kaskredieten geraakten we half juni opnieuw in financiële ademnood. Daarop besliste de gemeente om ons de werkingsmiddelen van 2019 geheel en onmiddellijk vooruit te betalen, zijnde een extra €40.000.

Het gaf het museum de nodige adempauze en de moed om een verder fantastisch jaar verder te zetten. Waarvoor nogmaals dank aan de gemeente Sint-Katelijne-Waver en voormalige schepen van cultuur Ronny Sloomans in het bijzonder.

Tegelijkertijd met deze crisis nam educatief medewerker Mauranne Brabants begin 2018 ontslag. Na voldoende overleg met personeel en bestuur werd er beslist om verder te besparen op het loon van een toekomstige collega educatie, de aankopen, vrijwilligersvergoedingen en andere onkosten voor de schoolbezoeken. Een analyse van de scholenwerking bracht namelijk aan het licht dat de scholenwerking weliswaar €35.000 kan opbrengen maar in totaal minstens €45.000 kost op jaarbasis. Met goedkeuring van het departement Cultuur, Jeugd en Media werd deze beslissing daarom doorgedrukt met de belangrijke opmerking dat dit een tijdelijke situatie zou zijn die ons enerzijds de

kans geeft om de scholenwerking in zijn geheel te herwerken en anderzijds een jaar lang rust geeft om te focussen op de depotproblematiek en inventarisatieachterstand van het museum.

In 2018 kende 't Grom dus zeker enkele zware tot hele zware momenten maar uiteindelijk mochten we opgelucht ademhalen toen uit de resultatenrekening bleek dat we het jaar konden afsluiten met €47.148,64 in het positief. We wisten dus niet alleen de voorgeschoten middelen van 2019 te sparen maar boekten ook nog 's een overschot van €7.148,64.

6.5.1 Sponsoring

Hoofdsponsor Univeg (€50.000) blijft een trouwe financiële toeschieter, maar de steun van andere sponsors zwakte de voorbije jaren erg af en nieuwe sponsors dienden zich nog niet aan.

Daarom werden in 2016 al verschillende sponsorformules uitgewerkt en gecommuniceerd. Er werd met een gevarieerd aantal bedrijven contact opgenomen, maar zonder resultaat. De zoektocht naar en opvolging van nieuwe sponsorcontacten vraagt erg veel tijd en blijkt te intensief voor de kleine personeelsploeg van 't Grom. Toch blijven we deze piste volgen in de hoop dat de groeiende naamsbekendheid na verloop van tijd haar vruchten zal afwerpen.

De sponsordeal met Bel*Orta (€10.000 in 2014) voor het project van de Oorlogstuin bleef lopen tot en met 2018. In 2019 zitten we opnieuw met hen samen om te bekijken welke gezamenlijke toekomstplannen we kunnen realiseren.

DCM en Biobest waren in 2016 productsponsors. Deze contacten houden we warm.

Zijdelings werden er gesprekken aangeknoopt met GoodPlanet Belgium die in opdracht van Delhaize kookworkshops voor scholen doen, gelijkaardig aan wat er op 't Grom gebeurt. In 2019 bekijken we verder of 't Grom eventueel een vaste locatie hiervoor kan worden.

6.5.2 Subsidies

't Grom rekent voor haar bestaan op de inzet van haar DAC-personeelsleden via de Vlaamse Gemeenschap. Voor de tewerkstelling van deze collega's ontving 't Grom in 2018 €88.818,28.

Van de gemeente Sint-Katelijne-Waver ontving 't Grom €40.000 werkingsmiddelen en de gemeente stond garant voor de afbetaling van de lening ter waarde van €23.394. Ter vergelijking in 2014 bedroegen de werkingsmiddelen nog €65.000.

Voor het overige schreef en ontving 't Grom volgende projectsubsidies in 2018:

- Depot & fotohoek : €2.500 van de gemeente Sint-Katelijne-Waver & €2.500 van de provincie Antwerpen afdeling erfgoed
- Warme samentuin: €3.187,50 van de Vlaamse Landmaatschappij
- PDPO 'Mooi Glaslandschap': €4.039,81 van de provincie Antwerpen, dienst landbouw en plattelandsbeleid

6.5.3 Inkomgelden

't Grom verdiende in 2018 met alle individuele en schoolbezoeken, gegidste rondleidingen, workshops en verjaardagsfeestjes in totaal €23.889,21 ten opzichte van €51.034,72 in 2017, €40.804 in 2016 en €35.226 in 2015. Het schrappen van het scholenaanbod voor het najaar van 2018 had dus zeker impact.

Anderzijds werd dit deels goed gemaakt door de nieuwere initiatieven zoals Doe de Dodoens, de cursussen Botanisch Tekenen en zeker ook de eerste editie van de Zomerkampjes. Deze 3 waren goed voor €21.112,15.

6.5.4 Verhuur

In totaal ontving 't Grom in 2018 €5.973 van de verhuur van haar infrastructuur ten opzichte van €6.646 in 2017 en €5.880 in 2016. We lijken hier een evenwicht te vinden al is het wel dankzij grotere dagverhuringen zoals voor het evenement Refugee Walk Vlaanderen dat we deze bedragen halen. Misschien moet er in de toekomst meer ingezet worden op het verhuur van de ganse site voor events.

6.5.5 Uitbating Midzeelhoeve I

De verhuring van Midzeelhoeve I aan de uitbaters van Pannenkoekenbistro Midzeelhoeve bracht €15.057,49 op voor 't Grom. Dit is een stijging tov van de ontvangen €12.549 in 2017, want sindsdien werd zowel de 3jaarlijkse verhoging van de huurprijs als de jaarlijkse indexering doorgerekend plus namen de uitbaters de knechtenkamer op het schelft van Midzeelhoeve 1 erbij als opslagplaats.

6.5.6 Vrienden van 't Grom

Als bijkomende stap naar zelfredzaamheid richtte 't Grom de werking 'Vrienden van 't Grom' op. In totaal stegen de vriendenbijdragen in 2018 naar €680 na de €340 in 2017 en de €580 in 2016. Een snellere en betere opvolging ligt zeker aan de basis.

6.5.7 Uitgaven

2018 was een uitzonderlijk jaar, zowel wat inkomsten als uitgaven betreft. Hier volgt een opsomming van de grootste of meest opmerkelijke verschillen met 2017, plus een korte toelichting.

De aankopen voor de uitbating van het museum zakten van €7.589,65 tot €4.695,17.

Onderhoud en herstellingen van de gebouwen steeg tot circa €15.000, wat een verdubbeling is tov 2017. De werken aan de museumschuur zijn hier de grote boosdoener.

Op personeelsvlak spendeerden we €28.000 minder dan in 2017, namelijk €172.000 ipv €200.00 afgerond. Het vertrek van Mauranne Brabants en vooral het niet vervangen van deze educatief medewerker is de reden van het grote verschil.

Onderhoud ICT en software steeg met €1.500. Dit komt door een verouderde installatie die steeds meer onderhoud vraagt en firewallapparatuur die finaal de geest gaf.

De vrijwilligersvergoedingen zakten van €8.600 naar €7.000 afgerond. De stopgezette scholenwerking in het najaar is hier de reden van.

6.5.8 Conclusie

Onze inkomsten stegen van €288.154,77 in 2017 naar €343.568,46 in 2018. De totale uitgaven daalden van €316.398,97 in 2017 naar €296.562,19.

7. Sitebeheer

37

De droogte van 2018 speelde ook de oude Midzeelhoeves parten, met barsten en verzakkingen aan balken, vloeren en muren tot gevolg. Hieruit bleek eens te meer dat 't Grom als vzw Midzeelhoeve niet genoeg financiële slagkracht heeft om de ganse erfgoedsite Midzelen fatsoenlijk te beheren.

Tijdens de winterstop van eind december tot begin februari krijgen de schuren met hun tentoonstellingen, de nieuwbouw, Midzeelhoeve 2 en de serres jaarlijks een grondige en **jaarlijkse poetsbeurt**. Ook de tuinen worden startensklaar gemaakt en proper gelegd. Alle tentoongestelde objecten werden ook gereinigd en gecontroleerd op mogelijke slijtage of beschadigingen. Bij deze winterpoets worden alle werknemers betrokken alsook een ploeg van 10 vrijwilligers. Gedurende 4 dagen wordt tot in elk hoekje en kantje gekuist.

Jaarlijks worden de **brandblusapparaten** en haspels in zowel het museum als in Midzeelhoeve I gecontroleerd en indien nodig vervangen door de firma Sici.

Verder vergt het anderhalve hectare grote **domein met museumtuinen en gebouwen** enorm veel van onze enige tuinman Kris Van Nechel. Deze werkt weliswaar voltijds, maar tijdens het hoogseizoen is dit onvoldoende. Daarom krijgt hij sinds het voorjaar van 2016 hulp van een inwoner van de zorginstelling Borgerstein vzw. Jozef Goormans komt gedurende 3 halve dagen per week meewerken in de tuinen. En in het hoogseizoen helpt 1 vrijwilliger extra mee in de tuin. Ook het

oprichten van de samentuin in 2016 was een verlichting van de tuinman aangezien dit deel nu door de samentuiniers ingevuld wordt. Tot slot startte einde 2018 de leercontracter Joris Fillée, tewerkgesteld via Profo vzw in opdracht van de Provinciale Tuinbouwschool Mechelen. Tijdens de wintermaanden was er weinig werk buiten en ging Joris alvast van start met het opschuren en schilderen van de luiken van Midzeelhoeve 2.

Einde 2018 overlegden hovenier Kris en conservator Maarten om de **museumtuinen** – Karel de Grote, Renaissance, Mechelse, hedendaagse – nog beter op elkaar af te stemmen. Er werd beslist om in 2019 de aandacht voor de erfgoeddrassen hierin duidelijk door te trekken. Zo werden eigen naambordjes voor de verschillende planten en telersvariëteiten aangemaakt zodat in de toekomst precies afgelezen kan worden welke soort er te zien is. Ook gaan we voor enerzijds meer diversiteit tussen de verschillende tuinen en anderzijds meer eenheid binnen de afzonderlijke tuinen zelf. Dus sommige soorten zullen enkel in een tuin te zien zijn en niet in de andere drie tuinen. Het aantal soorten in een tuin zal dan weer beperkt worden omdat de percelen in de tuinen vol geplant zullen worden met een soort. Hierbij werd nagedacht over hoe de soorten te verdelen op basis van historisch gebruik, hoogte en kleur om zo toch een afwisselend beeld te krijgen.

Einde 2018 liep de tentoonstelling **Oorlogstuin** af. Tot die kreeg ook stuk het tuin tussen de Mechelse bloemkoolserre en de tweekapserre een oorlogsinvulling. Vanaf 2019 zal dit stuk bezet worden als een stuk samentuin.

De **gewenten gelegen achter de tweekapserre** werden in het verleden bewerkt door een vrijwilliger. Deze verhuisde echter en nu trachten we dit niet kleine gedeelte een nuttige functie te geven, bijvoorbeeld als educatieve belevingstuin of als kweekkamer voor erfgoeddrassen of als reserve voor de samentuin. Helaas blijven de plannen en de opvolging nog te vaag om van een echt nieuw luik in de tuinen te spreken. Dit vraagt meer overleg in de toekomst.

Vorbij deze achterste gewenten vinden we een laatste doorn in het oog. De **grote compostberg**. Het materiaal dat er ligt is te omvangrijk om fatsoenlijk verwerkt te worden op de eigen site. En ook te zwaar om manueel om te zetten. Einde 2018 werd wel contact opgenomen met het Proefstation voor de Groenteteelt om deze misschien in te schuiven in het project LOKO waarbij compost gemaakt zal worden van de overschotten van lokale tuinders.

Het **insectenhotel** werd in 2018 verder aangevuld met materialen tijdens een workshop van VLACO.

De **bijenhal** wordt nog steeds bemand door onze huisimker Louis De Neef. In 2018 waren er slechts kleine werken aan de electriciteitsvoorziening.

Het **meteostation** kreeg een nieuwe thermometer van het KMI, met dank aan Erf & Heem. De thermometerhut zal in 2019 herschilderd moeten worden.

De **picknickbanken** aan de inkom zijn dringend aan vervanging toe. Tijdens de winterpoets werden ze alvast een keer schoongespoten, maar er verder onderhoud of oplapwerk aan besteden lijkt nutteloos. Voor de toekomst moeten er nieuwe gekocht worden.

Ook waren er in 2018 veel kostelijke problemen met de **pomp** die water uit de putten achter 't Grom haalt en naar de tuinen brengt. Door de grondwerken werd de darm beschadigd. In 2019 zal prijs gevraagd worden voor een finale oplossing. In tussentijd werd wel onderzocht of er geen put geboord kan worden achter in de tuinen maar vanwege de onzekere samenstelling van de ondergrond zou dat wel eens een dure zaak kunnen worden. Uit voorzichtigheid zagen we hiervan af.

Sinds 2017 huist er een **bever** in de grachten rondom 't Grom. De natuur doet het goed, dat is fijn. Wel stelt het ons soms voor de uitdaging hoe we onze hazelaarshagen moeten beschermen tegen zijn of haar gezonde eetlust.

Verder werden in 2016 i.s.m. het Regionaal Landschap Rivierenland nieuwe **hagen** aangeplant rondom het terrein waardoor de site nog beter afgebakend is. Dit om bezoekers beter te leiden, om de veiligheid voor kinderen te vergroten, om meer eenheid in het geheel te krijgen en om bijen meer voeding en vogels meer broedplaatsen te bieden. Deze jonge hagen beginnen stilaan meer volume en vorm te krijgen.

De oude **Mechelse bloemkoolserre** werd als deel van onze historische serres in 2015 erkend als monument, maar is in erg slechte staat. De middelen om dit unieke monument te herstellen zijn er evenwel niet. In 2018 werden toch enkele werken uitgevoerd met middelen van het subsidieproject Warme Samentuin. Zo kreeg restauratieatelier De Werkkamer uit Lint de opdracht om in 2019 nieuwe schuifdeuren te voorzien plus hout voor de vervanging van het gebinte.

De voormalige **schuren van de Midzeelhoeves** herbergen het binnenluik van het museum. Ze zijn in goede staat, maar in de zomer van 2018 doken er opnieuw scheuren op in de gerestaureerde muren van de achterste schuur. Allicht te wijten aan een compactering van de ondergrond veroorzaakt door een extreem lage grondwaterstand. Zulke onverwachte schadegevallen kan 't Grom helaas zelf niet dragen en het heeft hiervoor ook niet de kennis in huis, maar gelukkig konden hierover gesprekken begonnen worden met de gemeente Sint-Katelijne-Waver. We werden fantastisch begeleid door de gebouwdeskundige van de gemeente. Zo werden de eerste maatregelen getroffen en bijkomende stutten geplaatst alsook bijkomend bodemonderzoek gedaan. Op basis van de resultaten van het onderzoek werden nieuwe offertes opgesteld. In 2019 hopen we de nodige werken te kunnen uitvoeren met de door de gemeente beloofde middelen.

De '**nieuwbouw**' die sinds 2006 de schuren flankiert is in goede staat uitgezonderd de constructiefouten in de daken. Deze zorgen voor permanente lekken in het dak. Na veel onderzoekswerk blijkt dat zowel aannemer als architect hiervoor niet meer aansprakelijk gesteld kunnen worden. Voorlopig is het op dit vlak behelpen, maar het lijkt geen twijfel dat op lange termijn de nieuwbouw en/of het interieur schade zal oplopen door deze lekken.

Midzeelhoeve 1 doet het ganse jaar dienst als bistro. Behalve wat afgewaaiden pannen zorgde vooral de CV-installatie voor blijvende problemen, en vooral ook juridische twisten tussen 't Grom en de uitbaters. In het ideale scenario wordt de hele installatie vervangen door een nieuwe, maar ook deze kosten kan 't Grom momenteel niet dragen. Daarom werd er uiteindelijk voor gekozen om enkel de brander in de installatie te vervangen, wat de grootste problemen toch leek te verhelpen.

Verder verhuisde Erf & Heem zoals afgesproken heel wat van hun materialen van het schelft en de zolder van Midzeelhoeve 1 naar hun nieuwe depot. Daardoor worden de vloeren er al beduidend minder belast. Op termijn willen we de hele zoldering ontruimen aangezien de combinatie van depot en horeca in hetzelfde gebouw slecht verenigbaar zijn. En een lege ruimte is ook handiger te inspecteren en te onderhouden.

Tot slot liet 't Grom dit jaar een nieuwe inspectierapport opstellen over de ganse site door **Monumentenwacht Vlaanderen**. Dit rapport geeft duidelijk aan welke werken hoogdringend zijn, en welke werken we zelf kunnen uitvoeren of waarvoor een vakman nodig is. Op basis van dit rapport zullen we in 2019 enerzijds zelf kluswerken uitvoeren en anders op zoek moeten gaan naar zowel de nodige vakmannen als de middelen om deze te betalen. Het inspectierapport werd ook doorgestuurd naar de gemeente Sint-Katelijne-Waver om duidelijk te maken dat het onderhoud van de ganse site ver boven de draagkracht van vzw Midzeelhoeve ligt. We hopen zo de gemeente duidelijk te kunnen maken dat met niet alles van onze kleine vzw mag vragen. Wensen en realiteit liggen hierin namelijk ver uit elkaar.

8. Slotwoord

41

Vanuit de cursus botanisch tekenen ontstond eind 2018 een nieuw vrijwilligersluik genaamd 'den botanique'. Ex-cursisten werken onder de vleugels van 't Grom verder aan hun vaardigheden en blazen zo een oude stiel nieuw leven in.

In het artikel van De Standaard (6/6/2018) lieten we optekenen dat 't Grom misschien over het meest relevante erfgoed waakt. Namelijk ons levend erfgoed en onze tuinbouwtraditie. In deze tijden van klimaatzaken is een museum rond groenten, gezonde voeding en tuinbouw enorm relevant voor Vlaanderen. Voetafdrukken en voedingsgewoontes komen bijna dagelijks in het nieuws.

Zelf droomt 't Grom nog steeds ervan om ooit dat stapje hoger te kunnen gaan en erkend te worden als regionaal erfgoedmuseum in het Vlaamse landschap. Ooit is in dit geval heel concreet bij de aanvragen voor de volgende subsidierondes in 2023. Er ligt helaas nog veel werk voor de boeg, een stappenplan is in de markt, het is maar de vraag of de kleine ploeg van 't Grom de tijd gaat vinden om alle hordes te halen.

In afwachting van die erkenning van hogerhand blijft 't Grom naarstig bottom up werken. Investeren in mensen en vakmanschap blijft een opdracht maar ook een meerwaarde. Het is een investering die rendeert in de vorm van inkomsten, draagvlak en relevantie. We zaaien erfgoed en kweken talenten.